

Umsögn um frumvarp til laga um stefnumótun og framtíðarskipulag náms á framhaldsskólastigi á Suðurnesjum, 127. mál.

Rétt er að taka fram í byrjun, að fagna ber framkomnu frumvarpi um stefnumótun og framtíðarskipulag náms á framhaldsskólastigi á Suðurnesjum og að undirritaður – fyrir hönd Fisktækniskóla Íslands styður markmið þess.

Rétt er þó að taka fram að mikilvægt sé að sú nefnd sem ætlað er að skipa og skila niðurstöðum, fái skýr skilaboð um hlutverk sitt, hverju hún á að svara, og til hvers eða hverra - enda í frumvarpinu vísað til nokkurra verkefna og jafnvel ólíkra. Verkefna sem falls undir mismunandi lög og forræði og gæti verið skynsamlegt að aðgreina í skýrslu eða jafnvel skipa fleiri nefndir sem skipta með sér verkum.

Sem dæmi má nefna er að, um þörf fyrir framhaldskóla og í framhaldi – ákvörðun um staðsetningu og fjármögnun, gilda önnur lög en það sem snýr að námsframboði og rekstri og það að geta brugðist við fjölgun og breytingum í samfélagi og atvinnuháttum á ákveðnu svæði. Staðsetning framhaldsskóla á Suðurnesjum kallar því á aðra upplýsingaöflun og greiningu og felur í sér greiningu sem tengist skipulagsmálum, samstarfi sveitarfélaga og jafnvel byggðastefnu, meðan námsframboð, breytingar í samsetningu íbúa og atvinnulífs krefst annars konar sérþekkingar, fellur undir aðra aðila til ákvörðunar og jafnvel ólík lagaákvæði. Þá er ekki víst að rétt sé að hafa alla þá fræðsluaðila, sem nefndir eru í frumvarpinu undir í sömu greiningu, þar sem þrjár skólar falla að mestu undir lög um framhaldsskóla. MSS fellur undir lög um framhaldsfræðslu og að mestu eldri markhóp, en framhaldsskólar.

Mikilvægt er að hafa í huga hverju á nefndin að svara.

Það er nokkuð ljóst að tvöföldun íbúafjölda á Suðurnesjum á áratug og hátt hlutfall ungs fólks á svæðinu - kallar á meira húsnæði undir fræðslustarfsemi á öllum skólastigum. Ef þörf er fyrir stækkun og nýbyggingu, fellur það yirleitt undir frumkvæði sveitarfélaga og síðan að sækja fjárveitingar í samstarfi við hið opinbera í samræmi við lög (getur verið mismundandi eftir eðli skóla – enda sumir skólar og frumkvæði alfarið á ábyrð hins opinbera). Ef markmiðið er í framhaldi, að ákvarða staðsetningu framhaldsskóla á Suðurnesjum, þá er það verkefni út af fyrir sig og ætti að falla undir skipulag sveitarfélaga.

Ef markmið nefndarinnar er að gera tillögur um að auka fjölbreytni námsframboðs á Suðurnesjum og/eða breytingar í kennsluháttum, með það að markmiði að mæta breyttri samsetningu íbúa og/eða til að mæta breytingum í atvinnulífi - krefst það annars konar greiningar og ekki víst að sömu aðilar og þeir sem ákvaðra staðsetningu ættu að koma að. Ekki hefur skort þekkingu, áhuga eða viðleitni Suðurnesjamanna í þá átt og ætti slíkt að falla undir smeiginlega nefnd skólafólks, sveitarfélaga og atvinnulífi á svæðinu. Ef það er markmið frumvarpsins að bæta úr námsframboði og að fjölga námsleiðum – þá er vandamálið fyrst og fremst samræming í héraði, verkaskipting og fjármögnun - eða frekar, skortur á fjármögnun verkefna á svæðinu og til lengri tíma.

Er markmið nefndarinnar er að svara því - af hverju skortur er á fjármögnun og finna leiðir til úrbóta - sem að mati undirritaðs er megin vandi framhaldssnáms á Suðurnesjum, þá er ljóst að þetta er vandi sem snýr að löggjafanum. Segja má að hann sé tvíþættur. Annars vegar vandi fjármögununar almennt – og þá sérstaklega nýrra starfsmenntaúrræða. Þessi vandi gildir annars vegar um framhaldskólann í heild sinni og er kerfislegur. Hinsvegar er þetta vandi sem snýr sérstaklega að fjárveitingum til Suðurnesja. Nokkuð sem sker sig úr innan kerfisins – og vert er að taka fyrir sérstaklega.

Almennur rekstrarvandi framhaldsskólans:

Tölur síðustu tveggja áratuga sýna, að framlög þr nemanda í framhaldsnámi, hafa hlutfallslega lækkað árlega frá því á níuanda áratug síðustu aldar. Það gerist á sama tíma og verkefni skólanna hafa aukist – og sífellt fleiri sækja framhaldsskóla. Um er að ræða aukningu frá þeim tíma sem 75% nemenda sóttu framhaldsnám að loknum grunnskóla – í yfir 97% að meðaltali í dag. Aukningin hefur fyrst of fremst verið hjá nemenda með lakari grunn til framhaldsnáms og nemendur sem áður fóru beint til vinnu að loknum grunnskóla. Engin miðlæg langtíma áætlun var sett fram til að mæta þessari breytingu á framhaldsskólanum, en treyst á oft tilviljanakennt frumkvæði skólanna – sem gjarnan var unnið af miklum vanefnum. Megin áherslan virðist hafa verið lögð á að auka stuðning við þá sem bættust við og þá innan þeirra kerfis sem fyrir var. Tilraunir um nýjar námsleiðir, svo sem um nýtt stutt starfstengt nám, biðu flestar skipbrot og straumurinn lá áfram inn í almennt bóknám til stúdentsprófs og þá gjarnan upprifjun úr grunnskóla til að uppfylla skilyrði.

Vandi skóla á Suðurnesjum.

Framhaldsnám á Suðurnesjum, hefur um áratuga skeið haft töluverða sérstöðu í íslensku menntakerfi og segja má, að skólar sem bjóða fram framhaldsnám hafi um margt verið hornreka í samanburði við aðra sambærilega skóla á landinu. Ein ástæða þessa má vissulega rekja til skorts á stefnumótun framhaldsnáms til lengri tíma – þó Suðurnesin teljist vart einstök hvað það snertir. Telja mætti aðra þætti og kerfislæga, sem hamlað hafa uppbyggingu framhaldsnáms og skólastarfi á Suðurnesjum og sem virðast eiga við Suðurnesin sérstaklega og brýnt væri að taka á, en það er sú staðreynd að erfitt virðist að taka tillit til vaxtar – umfram meðaltöl. Hér á ég við að fjölgun íbúa og nemenda á framhaldsskólastigi hefur verið hér langt umfram meðaltal. Skólar hafa fengið bætur eða aukin framlög vegna almennra hækkana verðalags og fólksfjölda á svæði – og virðist ganga jafnt yfir alla óháð rauntölum. Meðan reynt er að taka tillit til fækkunar nemenda í skólum þar sem fólkfækkun er, með því að milda niðurskurð og dreifa endurgreiðslum – auk þess að taka tillit til fastakostnaðar, þá hefur hinu opinber ekki tekist jafn vel til, þar sem fjölgun hefur verið á svæðum – eins og t.d. á Suðurnesjum. Þá er jafan vísað til kröfu um hagræðingau og bætur síðar – sem oftast en ekki hafa ekki borist og ef svo, þá lægri en raunkostnaður.

Hlutfall ungs fólks og fólks með litla formlega menntun hefur verið hátt á Suðurnesjum í áratugi og sveiflur í atvinnulífi miklar. Í stað þess að gera svæðinu kleift að mæta þeim sveiflum með varanlegum aðgerðum, hefur niðursveiflu á Suðurnesjum gjarnan verið mætt með tímabundnum „aðgerðum“ og fjárveitingum.

Sérstaða Fisktækniskóla Íslands:

Fisktækniskóli Íslands er sérskóli og er eini skólinn á Suðurnesjum og eini skólinn á landinu, sem býður fram heildstætt starfstengt grunnnám á framhaldsskólastigi fyrir sjómenn, háseta, fiskvinnslufólk, starfsfólk í fiskeldi og netagerð (veiðarfæratækni).

Þá hefur skólinn þá sérstöðu að hann gerir öðrum framhaldsskólum og fræðsluaðilum víða um land kleift, að bjóða fram grunnnám í sinni heimabyggð – óháð fjölda í hópi og því hvenær nemendur innritast. Þeir nemendur ljúka námi frá sínum heimaskóla og fjármagn til kennslu rennur þangað. Fisktækniskóli Íslands uppfyllir því öll skilyrði sem sérskóli á sýnu sviði og sem „kjaraskóli“ á mikilvægu sviði sjávarútvegs og fiskeldis. Skólinn hefur frá upphafi notið öflugstu stuðnings aðila vinnumarkaðar og grunnnám skólans metið til launa samkvæmt kjarasamningum frá 2015. Skólinn hefur hinsvegar ekki notið sama stuðnings hins opinbera og hefur verið undirfjármagnaður frá upphafi. Mest öll þróunarvinna hefur verið unnin með sjálfsafla fé og skólinn hefur – frá stofnun fram til 2016 verið fjármagnaður til bráðbirgða – og jafnvel tilviljanakennt frá önn til annar og jafnan

eftir að skólaárið var hafið. Þá hefur skólinn ekki fengið fjárveitingar og verðbætur í samræmi við aðra framhaldsskóla. Hann hefur heldur ekki notið sömu kjara og aðrir sambærilegir einkaskólar á framhaldsskólastigi – svo sem vegna húsnæðis og vegna launa í stjórnun. Skólinn hefur ekki fengið framlag sem „kjarnaskóli“, sem margir skólar hafa fengið, sem sinnt hafa sérstaklega ákveðnum sviðum starfsmenntunar – jafnvel þó skólinn hafi algjöra sérstöðu hvað varðar námsframboð og sinnir hlutverki sínu sem slíkur um land allt – öðrum skólum að kostnaðarlausu.

Fisktækniskóli Íslands hefur – fyrir löngu – sannað tilverurétt sinn og að bæði sé þörf og eftirspurn eftir náminu, bæði meðal ungs fólks, starfandi fólks í greininni. Þá kallar atvinnulífið eftir meiri menntun.

Það er ósk okkar í Fisktækniskóla Íslands - að hið opinbera taki af allan vafa um það að reka eigi myndarlegan skóla á þessu einu mikilvægasta sviði atvinnulífs á Íslandi - og að þeirri ákvörðun verði fylgt eftir með nauðsynlegum fjárveitingum til lengri tíma. Sjávarútvegur á Íslandi hefur um all nokkuð skeið verið einn sá framsæknasti og öflugasti í heiminum í dag og haft forskot á við samkeppnislönd. Ætlum við að halda því forskoti þarf að efla menntun á þessu sviði – og ekki síst á sviði starfsmenntunar á framhaldsskólastigi. Fisktækniskóli Íslands hefur sannað gildi sitt og er tilbúinn til þessa verkefnis. Það verður hinsvegar ekki gert - nema að löggjafinn og hið opinbera taki af allan vafa um að svo eigi að vera og fylgi því eftir með fjárveitingum sem til þarf.

Virðingarfyllt,

Grindavík 5. desember 2019

Fh Fisktækniskóla Íslands,

Ólafur Jón Arnbjörnsson, skólameistari